

İKTİSAT
ve
TOPLUMSAL CİNSİYET

EFİL YAYINEVİ

İKTİSAT ve TOPLUMSAL CİNSİYET

Editör: Ufuk Serdaroğlu

Fahriye Öztürk

Gamze Yücesan-Özdemir

Gülin Yavuz

Melda Öztürk

Nuray Ergüneş

Nurcan Özkaplan

Ufuk Serdaroğlu

İKTİSAT ve TOPLUMSAL CİNSİYET

Genel Yayın Nu.: 70

ISBN: 978-605-4334-22-3

1. Basım, Temmuz 2010

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve
Tic. Ltd. Şti.©2010

Efil©2010

Bu kitabın tüm hakları saklıdır.
Herhangi bir şekil ya da yöntemle çoğaltılamaz.

Sertifika Nu.: 12131

Sayfa ve Kapak Tasarımı: Meryem Kocabay

Baskı ve Cilt: Başak Matbaa

EFİL YAYINEVİ

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti.

Ahmet Rasim Sokak 18/2 Çankaya/Ankara, Türkiye

Tel : (+90) 312 442 52 10

GSM : (+90) 541 232 00 96

Faks : (+90) 312 442 52 12

www.efilyayinevi.com

İÇİNDEKİLER

Sunuş vii

A- KURAMSAL VE FELSEFİ TARTIŞMALAR (FEMİNİST İKTİSAT YA DA İKTİSAT'IN TOPLUMSAL CİNSİYETİNİN DEĞİŞRESİ)

I) Kuramsal Tartışmalar

Kişisel Olan Sadece Politik Değil, Aynı Zamanda İktisadidir! (Feminist İktisat).....	3
İktisat ve Toplumsal Cinsiyet - İktisatta Kadın Kimliği.....	18
Toplumsal Cinsiyet, Bilim, Akademia.....	30
Duygusal Emek ve Kadın İşi / Erkek İşi.....	38
Kalkınma ve Kadın (Veya Toplumsal Cinsiyet) İlişkilendirilişinin Değişimindeki Kavşaklar.....	49

II) Feminist İktisat Felsefesi (Feminist İktisat'ın Felsefi Arkapları)

İktisatta Kadın Bakış Açısını İçerecek Bir Yaklaşım Postmodernist Olabilir mi?	102
Feminist İktisat "Bilim"i Sorguluyor!.....	129
(Modernist) Bilimin Toplumsal Eşitsizliklerin İnşasındaki Rolü: "Bilim"e Feminist ve Postkolonyel Eleştiriler	161

B- ALAN ÇALIŞMALARI

Kadın İktisatçıların Toplumsal Cinsiyetçi Kimliğinin Yapı-Bozumu	186
Üniversitede Cinsiyet Eşitliği: Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği	210
Bir Evliliğin Hikayesi: Ev Teknolojisi ve Kadın	226
Yönetici Kadınlar: Türkiye Savunma Sanayii Örneğinde Bir Analiz.....	244
Kadınlar, Kriz ve Eğilimler	263
2001 Krizinin Ardından Yaşanan Dönüşüm: İş Yaşamı, Sağlık ve Eğitim Alanında Yeniden Yapılanmalar ve Kadınlar Üzerindeki Etkileri	270
Türkiye İşgücü Piyasasının Dönüşümü (1980-2007).....	301

SUNUŞ

“Toplumsal cinsiyet’ hareket noktası olarak kabul edildiğinde, alternatif iktisadın eril özelliğinden arındırılmış, iktidarsız (bir) iktisat olacağı açıktır.”

Julie A. Nelson, 1993

‘İktisat’ ve ‘toplumsal cinsiyet’ iktisat yazınında , özellikle Türkiye’deki iktisat yazınında bir arada telaffuzu hala (ciddi) genel kabul görmüş iki terim değildir. Diğer toplumsal disiplinlerde toplumsal cinsiyet analizleri ile biraradalık bu denli güçlü bir dirence muhattap olmazken iktisadın buna direnişi elbetteki tesadüfi değildir: Özünde, farkında olunmasa ya da açıkça deklare edilmese de bu, egemenin iktidarını sürdürdüğü alanları muhafaza amacına yönelik bir dirençtir.

Bu direncin karşısındaki en önemli güç ise iktisada ‘toplumsal cinsiyet farkındalığı’ ile yaklaşan ‘feminist iktisat’tır. Feminist iktisat toplumsal cinsiyeti bir analitik kategori olarak kullanmaktadır. Feminist iktisat, iktisadın yapılandırılışındaki eril kodların deşifre edilmesinin iktisadın toplumsal cinsiyetinin deşifresi anlamına geleceği görüşünden hareketle, toplumsal cinsiyetin toplumsal yapılandırılışı ile (günümüz) iktisat disiplininin toplumsal yapılandırılışı arasındaki bağlantıları araştırmaktadır.

‘Toplumsal cinsiyet’in ‘cinsiyet’ten farkı ortaya konulmaksızın iktisat disiplininin toplumsal yapılandırılışı ile toplumsal cinsiyetin toplumsal olarak yapılandırılışı arasındaki ilişkiyi görmek mümkün değildir.

‘Cinsiyet’ cinsler arasındaki mevcut genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerle tanımlanan farklara işaret eden bir kategorileştirmeyi ifade ederken, ‘toplumsal cinsiyet’ toplumsal olarak inşa edilmiş, kültürel bir kategoridir. Kadın ve erkek cinslerine atfedilen özellikler biyolojik temelli değildir. Bunlar genel insani özellikler olup, toplumsal anlayışlar sonucu ‘eril’ ve ‘dişil’ olarak kategorileştirilmişlerdir. Toplumsal cinsiyet farklı kültürlerde, farklı coğrafyalarda ve tarihin farklı dönemlerinde farklı alanlarda neyin eril neyin dişil olduğuna ilişkin (ortak) inançları anlatır ve farklı cinslere atfedilen tutum ve davranışlar,

onlara verilen roller, sorumluluklar olarak tanımlanır. Bu kategorileştirmede genellikle eril özellikler ideal ve merkez olarak alınırken, dişil olarak nitelenenler marjinal ve ikincil olarak değerlendirilmektedir. Erillği asal, dişillği ikincil olarak ayrımcı bir biçimde birbirleriyle ilişkilendiren toplumsal cinsiyet temelli bu anlayış sadece toplumsal düzlemde değil aynı zamanda bilişsel düzeyde de yerleşiktir. Bir başka deyişle, tüm cinsiyet algılarının toplum(lar) tarafından belirlendiği, öğreildiği toplumsal süreçlere işaret etmektedir. 'Erillik' ve 'dişillik' toplumların sadece kişilere değil, aynı zamanda birtakım faaliyetlere ve hatta kavramlara atfettikleri nitelermelerdir.

İktisat soyut bir kavram değildir, insandan ayrıksı olarak mevcut değildir. Bu içerimde iktisat da toplumsal bir kurum olarak kavramsallaştırıldığında, onun kültür, güç ilişkileri ve değişimin ayrılmaz bir parçası olduğu görülecektir. İktisat disiplinini de belirli bir grup insanın ekonomik yaşama ilişkin düşüncelerini yansıtan bir kurgudur. Kaçınılmaz biçimde yaratıcılarının tarafgir anlayışlarından etkilenmiştir ve onların ekonomik yaşamı ne biçimde tasavvur ettiklerini yansıtmaktadır. Zira, bir iktisatçı olarak yazdıklarımız, ürettiklerimiz konularımızın yarattığı ilgi alanlarımızdan bağımsız değildir. Nitekim, değer yargularından bağımsız, nesnel, bilimsel bir disiplin olduğu şeklindeki iddiaların aksine iktisat, elitist ve eril bir dünya görüşü içeren değerlerle yüklüdür. Toplumsal cinsiyet temelli kültürel kavram ve değerler ile (yerleşik) iktisadın tanımlayıcı niteliklerini belirleyen değerler arasındaki paralellik dikkat çekicidir.

Şöyle ki, ataerkil bir dünyada çoğunluğu erkek ya da en azından toplumsal cinsiyeti eril olanlarca inşa edilen günümüz (egemen) iktisat anlayışında, piyasa davranışları gibi eril konular temel alınmakta; rasyonalite, otonomi, soyutlama, mantık gibi kültürel olarak erile ait kılınmış özellikler ve davranışlarla alan tanımlanmaktadır. Buna karşın kadın ve aile deneyimleri, bağlılık-dişergamlık, duygu gibi toplumsal cinsiyet temelli kodlarla dişile ait kabul edilen davranış ve özellikler ise eril cinsiyetçi bir kültür temelinde -bazen kadın iktisatçıların kendileri tarafından bile- küçümsenerek, olumsuzlanarak iktisadın kapsamı dışına itilmektedir. İktisat yazınında kadınlar üzerine yapılan görece az sayıdaki çalışmada ise kadınlar, iktisadın öznesi değil, nesnesi olarak ele alınmaktadırlar.

Toplumsal cinsiyet farkındalığı ile iktisada bakmak, 'iktisat yapmak' bunun için son derece önemlidir. Konumuzun farkına varmak, onu tanımlamak bizi dünyaya bağlayacak, değişim için etkin stratejileri görmemizi sağlayacak iktisadi konulara ilişkin yeni perspektifler edinmemize yardım edecektir.

İşte bu nedenle feminist iktisat, iktisadın eril yapısını deşifre ve bertaraf edebilmek, alternatif(ler) geliştirebilmek için toplumsal cinsiyeti ve diğer kimlik işaretlerini kategorilerine dahil etmekte; böylece farklı toplumsal roller ve eşit olmayan güç ilişkilerinden kaynaklanan çok farklı boyutlardaki eşitsizliklerin deşifresi ve nedenlerinin irdelenmesi mümkün hale gelmektedir. Zira feminist iktisat, iktisadi kadın deneyimlerini -daha doğru bir ifadeyle toplumsal olarak yapılandırılmış 'eril' kimliğe ait kılınandan 'farklı' olan tüm deneyimleri ve algıları- dışlayan eril toplumsal cinsiyetçi bakışından kurtarıp, hem kadın hem de erkek deneyimlerini 'farklı' toplumsal, kültürel, etnik, ırksal, sınıfsal konuları da içerecek biçimde genişletmeyi hedeflemektedir.

Şöyle ki, iktisadi inançlar erilin üstünlüğü anlayışında dayanaklarını bulan hiyerarşik ve bireyci yapıları temelinde sorgulandığında, iktisadi kuramlar yaşamın temeli olan insan faaliyetleri ve bu faaliyetlerin politik ve yeniden üretime ilişkin unsurları ile bağlantılandırıldığında alternatifler geliştirmek mümkün olacak; iktisat temelinde sorulan sorular ve cevapların analizinde kullanılan yöntemler değişecek, bir başka ifadeyle problem seçimi, araştırma(lar)ın yürütülüş biçimi ve sonuçların değerlendirilmesi kadın bakış açısına ve diğer ötekileştirilen tüm algı ve bakışlara açılacaktır.

Feminist iktisat toplumsal cinsiyetin bir kategori olarak iktisada dahil edilmesi serüvenine, egemen standart iktisadın eril kavramlara dayalı tanımının sorgulanması ile başlanması gereğine işaret etmektedirler. İşte bu içerimde feminist iktisatçılar öncelikle iktisadın toplumsal cinsiyet temelli eril kodlarla bezeli rasyonel seçim kavramsallaştırması ve piyasa temelli tanımlarını deşifre ederek, bunun yerine insan yaşamının iyileştirilmesini merkez alan bir tanım önermektedirler. İktisadın eril toplumsal cinsiyetçi anlayışla yapılandırılışının izleri ise birbirleriyle ilişkili üç düzlemde sürülmektedir: İlki kuramın oluşturulması sürecindeki (konuya, kapsamına, varsayımlarına,

v.b.ne ilişkin) tercihlerde; ikincisi felsefesinde, bir başka deyişle, iktisadın 'bilimsellik' iddiasının üzerinde temellendiği bilgi anlayışı ve dolayısıyla ontolojik, epistemolojik metodolojik arka planında; üçüncüsü ise benimsenen 'bilim' anlayışının şekillendirdiği çalışmalarda (özellikle alan çalışmalarında).

Bu tespit bu kitapta yer alan çalışmaların gruplandırılış ve sıralanışını da belirlemiştir. Şöyle ki, kitapta yer alan daha önce farklı yerlerde sunulmuş ve/veya yayınlanmış onbeş çalışma, bu nedenle yayın ya da sunum tarihlerine bakılmaksızın, içerikleri temelinde, ilki "*Kuramsal Tartışmalar*" ve "*Feminist İktisat Felsefesi (Feminist İktisat'ın Felsefi Arka Planı)*" şeklinde birbirleriyle ilişkili iki alt başlık içeren "*Kuramsal ve Felsefi Tartışmalar (Feminist İktisat ya da İktisat'ın Toplumsal Cinsiyetinin Deşifresi)*", ikincisi ise "*Alan Çalışmaları*" olmak üzere iki ana bölüm altında gruplandırılmıştır.

"*Kuramsal ve Felsefi Tartışmalar (Feminist İktisat ya da İktisat'ın Toplumsal Cinsiyetinin Deşifresi)*" başlığı altında yer alan "*Kuramsal Çalışmalar*" başlıklı ilk alt bölümde feminist iktisat yazınındaki kuramsal /kavramsal tartışmalar ve analizleri kapsayan beş çalışma yer almaktadır:

Ufuk Serdaroğlu'nun "*Kişisel Olan Sadece Politik Değil, Aynı Zamanda İktisadidir! (Feminist İktisat)*" başlıklı makalesinde, feminist iktisat kavramlaştırılmasının sunulduğu ortamlarda, okuyucu ya da izleyicilerin yönelttikleri "feminist iktisat, bir iktisat ekolü müdür, bir tanımlama mıdır?; neoklasik, Keynezyen, Marksist, yapısalcı, kurumsalcı v.b. farklı iktisat yaklaşım ve kavramlarının birisinin uzanımı mı, yoksa rakibi midir?; yeni bir paradigma mı getirmekte, mevcut paradigmalardan mı yola çıkmaktadır?; iktisat kuramı ile mi, yoksa yöntemi ile mi ilgilenilmektedir?" şeklindeki soruların yanıtlanmasının amaçlandığı ifade edilmektedir. Sorulara verilen yanıtlarla, feminist iktisat tanımlanmakta ve neyi amaçladığı açıklanmaktadır. Makalede feminist iktisat, "iktisat disiplininin tüm yaklaşım, model, yöntem, kavram ve tanımlarının eleştirel bir bakışla, öncelikle de kadınların iktisadi durumlarını -kadın ve erkek arasında iktisadi eşitliği sağlayacak şekilde- geliştirme amacıyla, kadınların iktisadi konumlarının, davranışlarının, bunların sonuçlarının hesaba katarak, yeniden gözden geçirilmesi" olarak tanımlanmaktadır. Feminist iktisadın amacı ise, "iktisat disiplin-

lininin tüm ayrımcı unsurlarından, özellikle de eril cinsiyetçi yapısından kurtarılması ve bu bağlamda yeni iktisadi yöntem, kuram ve politikalarının oluşturulması ve iktisat eğitiminin geliştirilmesi” olarak açıklanmaktadır. Makalede ayrıca feminist iktisadın verilen tanımını ve amacı ilgili literatürdeki tartışmalarla detaylı bir biçimde aktarılmaktadır.

Nurcan Özkaplan ve Ufuk Serdaroğlu tarafından kaleme alınan “*İktisat ve Toplumsal Cinsiyet- İktisatta Kadın Kimliği*” başlıklı ikinci makalede, iktisadın (özellikle neoklasik paradigmanın) farklı bir biçimde kavramsallaştırılan bir takım örtük varsayımlarla, kadınları iktisadın kamusal alanının (piyasanın) dışında bıraktığı iddia edilmektedir. “İktisadın toplumsal cinsiyetçi varsayımlarla kurgulandığı”na ilişkin bu iddia, iktisadın ‘babaları’ olarak nitelenen Pigou, Marshall, Edgeworth, Jevons v.b. gibi iktisatçıların çalışmalarından verilen örneklerle kanıtlanmaktadır. Şöyle ki, irdelenen örneklerde tüm kadınlar evli-çocuklu, işgücü piyasasındaki verimleri düşük olarak tanımlanmakta ve bu kimlikleri ile (örtük bazen de açık bir biçimde) kamusal alana çıkmaları yerine özel alanda kalmalarının daha yararlı olacağı ima edilmektedir. Buradan hareketle, makalede, iktisadın eril toplumsal cinsiyetçi bakışı deşifre edilmektedir.

Ufuk Serdaroğlu’nun 8 Mart Dünya Kadınlar Günü çerçevesinde düzenlenen bir panelde sunulan “*Toplumsal Cinsiyet, Bilim, Akademia*” başlıklı konuşma metninde, mevcut kurumların eril anlayışlar temelinde tanımlanmış, iktidar ve hiyerarşik ilişkiler çerçevesindeki kural ve mekanizmaların (işleyişlerinin) eril toplumsal cinsiyetin inşasındaki rolüne dikkat çekilmektedir. Toplumun kurumlarından birisi olan akademiada da hem verilen ürünler hem de kurulan ilişkiler üzerindeki eril toplumsal cinsiyetçi bakışın etkisi irdelenmekte ve akademianın nasıl toplumsal cinsiyet süreçlerinin perçinlendiği bir alan haline geldiği ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda, egmen ‘bilim’ anlayışının eril toplumsal cinsiyeti ve bu çerçevede yapılandırılan akademianın eril kimliği deşifre edilerek; toplumsal cinsiyet, bilim ve akademik disiplinlerin (dolayısıyla akademianın) keşifim noktaları irdelenmektedir.

“Toplumsal cinsiyet farkındalığı’nın önemine vurgu yapılarak, kadın bilincine ve mücadele gücüne sahip olmayan kadınların eril anlayışlarla yapılandırılmış bu mekanizmalarla bütün-

leştigi ve hatta yeniden üretimine katkıda bulunduğu süreç ve biçimler deşifre edilmektedir.

Nurcan Özkaplan'ın "Duygusal emek ve kadın işi/erkek işi" başlıklı makalesinde, duygusal emeğin bakım emeğinin ayrılmaz bir parçası olarak feminist literatürün önemli kategorilerinden birisi olduğuna dikkat çekilmektedir. Hem görünmeyen kadın emeğinin, hem de üretim/yeniden üretim tartışmalarında feministlerin çok önemli katkılarının olduğu bu alanın, artık gittikçe artan oranda anaakım insan kaynakları/organizasyon teorisyenleri tarafından verimlilik ve rekabet kaygılarıyla sahiplenilmekte olduğu; aynı zamanda, "duygusal zeka" olarak yeniden kavramlaştırılarak, modern işletmelerde, iş tanımının, başarı ve performans anlamında ayrılmaz bir parçası haline geldiği ifade edilerek, mesleklerin cinsiyetçi katmanlaşmasında bu eğilimin etkileri araştırılmaktadır.

Gülin Yavuz ve Ufuk Serdaroğlu "Kalkınma ve Kadın (Veya Toplumsal Cinsiyet) İlişkilendirilişinin Değişimindeki Kavşaklar" başlıklı bu makalede, kalkınma ile kadının (veya toplumsal cinsiyetin) ilişkilendiriliş pratiklerini ve bu pratikleri temellendiren anlayışları, 1970 öncesi, 80'ler ve 90'lardan günümüze şeklinde dönemlere ayırarak, bu dönemlerdeki farklı yaklaşımlar çerçevesinde inceliyorlar. Makalede, ilgili literatüre atıfla "kalkınmada kadın", "kadın ve kalkınma", "yeni bir çağ için kadınlarla kalkınma alternatifleri", "toplumsal cinsiyet ve kadın", "kadın, kültür ve kalkınma" şeklinde adlandırılan sözü edilen yaklaşımlar, kadın (veya toplumsal cinsiyet) ile kalkınmanın ilişkilendirilişindeki farklı temellendirişleri, politika önerileri, araştırma teknikleri ve retoriksel bağlamda irdelenmektedir. Çalışmada, sadece sözü edilen farklı yaklaşımlar irdelenmekle yetinilmemekte, bu yaklaşımların ulusal ve uluslararası kurumların anlayış ve uygulamalarını ne yönde ve ne ölçüde etkilediği de sorgulanmaktadır. Ayrıca, sözü edilen kurum ve kuruluşların uygulama ve bu uygulamaların sonuçlarının da kalkınma bağlamında kadına yaklaşımın değişmesinde, dönüşmesinde, yeni alternatiflerin ortaya çıkmasında ve biçimlenişindeki etkisi de ortaya konulmakta, bir başka ifadeyle karşılıklı etkileşim ve biçimlendirme süreçleri de analiz edilmektedir.

Adından da anlaşılacağı üzere feminist iktisadın felsefi arka planının incelendiği "Feminist İktisat Felsefesi (Feminist

İktisat'ın Felsefi Arka Planı)” başlıklı ikinci alt bölümde yer alan, Ufuk Serdaroğlu tarafından kaleme alınan üç makalede ise ‘bilim’in hegemonik ve eril toplumsal cinsiyet temelli yapılandırılışı deşifre edilerek, ‘bilimsellik’ iddiasının iktisat disiplininin eril toplumsal cinsiyetçi yapılandırılışındaki rolüne dikkat çekilmektedir:

“*İktisatta Kadın Bakış Açısını İçerecek Bir Yaklaşım Postmodernist Olabilir mi?*” başlıklı makalede, kadın bakış açısı içerecek bir iktisat kuramının ya da iktisadi araştırmanın yaklaşımının felsefi dayanaklarının neler olabileceği sorgulanmaktadır. Bu sorgulama, feminist bakışla uzlaşabilecek farklı yaklaşımlar arama süreci olarak sunulmaktadır. Bu arayış süreci, kadın bakış açısını içeren bir iktisat kuramının ve/veya araştırmanın en azından mantıksal olguculuk karşıtı paradigmlar içermesi gerektiği şeklinde tespitin ardından, modernist bilgi kuramının eleştirildiği çalışmaların irdelenmesi şeklinde sürmektedir. Bu bağlamda da, Mark Blaug’un yöntemle ilişkin yazıları, Genel Denge Analizinin bilimsel önermeleri üzerindeki tartışmalar, ekonometrinin bilimsel konumuna ilişkin tartışmalar, McClowsky, Klamer ve Samuel’s gibi iktisatçıların iktisadın söylem ve retoriğine ilişkin çalışmaları irdelenmektedir. Makalenin sonunda “kadın bakış açısı içerecek bir iktisat kuramının postmodern bir yaklaşımla örtüşebileceği” iddia edilmektedir.

“*Feminist İktisat ‘Bilim’i Sorguluyor*”, adlı bu makalede, feminist iktisat felsefesinden hareketle genelde ‘bilim’ özeldense ‘bilim-ekonomi-dışillik’ çelişkileri sorgulanmaktadır. Makalede “bilim felsefesinin odağının ‘bilgi’den ‘bilgi’nin üretildiği pratiklere çevrilmesi” ile “iktisat kavramlarında toplumsal cinsiyet ve diğer kimlik kategorilerine ilişkin analizlerin yokluğunun bilimin eril kavranışından kaynaklandığının farkedilebileceği” vurgulanmaktadır; böylece “bilimsel bilgi üretiminin farklı ve özellikle de feminist kaygıları dışlayan pratiklerinin tespit edilerek değiştirilebileceği” iddialarından hareketle, “kuramsal çerçeve” yerine “pratikler” kavramı önerilmektedir. Bilginin üretildiği pratikler “amaçları, bu amaçların belirli etik ve/veya pratik standartlar temelinde istenilebilirliği ve erişilebilirliği” bağlamında tartışmaya açılmakta ve aşağıdaki sorular sorulmaktadır: “Bilim pratikleri, bilgi üretimine katılımı nasıl etkiliyor? Toplumsal güç ilişkileri bilgi üretimini nasıl belirliyor?”

Bilimin hedefleri nelerdir? Bilim pratikleri bunları ileriye mi götürüyor, geriye mi çekiyor? Feminist iktisatçı(lar) iktisadın genel kabul görmüş mevcut pratikleri ile yaratıcı araştırma ve sorgulama yetenekleri arasındaki gerilimi nasıl çözecek?” Bu sorulardan hareketle, epistemolojiden ziyade ontolojiye odaklanılarak, zihin/beden, bilen/bilinen, bilim/değer yargısı gibi ikilikler üzerinde temellenen modern bilim anlayışına dayanan ontolojik yaklaşım sorgulanmakta, feminist iktisada uygun bir felsefi arka plan oluşturma arayışıyla, farklı felsefi anlayışlar incelenmektedir. İlgili literatürde gerçekliğin ne olduğuna ilişkin argümanlar açısından önemli yer tutan ‘realist’, ‘eleştirel realist’, ‘rölativist’ ve ‘retoriksel’ yaklaşımlar irdelenmektedir.

Makalede “gerçeğin unsurları olarak ‘şey’ler yerine olgu ve deneyimlere yer veren; iktisadi yaşamı da içeren dünyayı, bitmemiş değişen bir şey olarak gören, bilginin dünyayı, gerçekliği iyi ya da kötü yönde değiştirdiğini” söyleyen, böylece bilginin sonuçlarının önemine işaret eden ‘süreç ontolojisi’nin feminist iktisadın ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir felsefi arka planı oluşturabileceği görüşü savunulmaktadır.

“(Modernist) Bilimin Toplumsal Eşitsizliklerin İnşasındaki Rolü: ‘Bilim’e Feminist ve Postkolonyel Eleştiriler’ ” adını taşıyan bu makalede, “toplumsal eşitsizliklerin inşasında ‘bilim’in önemli rol oynadığını” iddia eden feminizm ve postkolonyel kuramın katkıları ortak bir felsefi temelde irdelenmektedir. İlgili literatüre atıfla, her iki söylemin de “ırkçı, eril-toplumsal cinsiyetçi, yayılmacı ve sömürgeci projelerin bizatihi modernist bilimce cesaretlendirildiği, mümkün kılındığı ve hatta yönetildiği” iddiasında buluştukları belirtilmektedir. Ayrıca her iki söylemin de “modern Batılı bilimin ve felsefesinin beyaz, eril, üstünlükçü bir ‘bilinçaltına’ sahip olduğu önkabulünden hareketle, ‘bilim’ ve ‘bilimsel araştırma’ nın yerel ve küresel adaletsizliklerin ortaya çıkışından ve/veya artışından sorumlu tutulması gerektiği” şeklindeki ortak görüşlerini hangi felsefi temelde ne biçimde gerekçelendirildikleri irdelenmektedir.

“Alan Çalışmaları” başlıklı ikinci bölümde ilk bölümde ele alınan tartışmalardan hareketle, toplumsal cinsiyet farkındalığı’nın iktisatta yapılacak çalışmalara nasıl dahil edilebileceğine ve iktisatta feminist perspektifle yapılacak araştırmalarda uygulanabilecek yöntemlere ilişkin (derinlemesine

mülakat, araştıranın kimliğinin deşifresi gibi) örneklerin de sergilendiği yedi çalışma yer almaktadır:

Nurcan Özkaplan ve Ufuk Serdaroğlu tarafından gerçekleştirilen “*Kadın iktisatçıların toplumsal cinsiyetçi kimliğinin yapı-bozumu*” başlıklı bu çalışmada, anaakım (neoklasik ve Keynesyen) iktisadın toplumsal cinsiyetçi yapılan (dırıl)masının Türkiye üniversitelerindeki akademisyen kadın iktisatçıların iktisada bakışlarını nasıl biçimlendirdiği irdelenmekte, iktisadın eril yanlılığının kadın-iktisatçı-akademisyenler tarafından ne denli içselleştirildiği ortaya konulmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Türkiye’deki kadın iktisatçılardan seçilen bir örneklemden (Ankara, İzmir, İstanbul’daki on devlet üniversitesinin oniki iktisat bölümündeki doktoralarını tamamlamış ellisekiz kadın iktisatçı akademisyen) anket, derinlemesine mülakat ve akademik eser incelemesi sonucu elde edilen bilgiler değerlendirilmekte ve anaakım olarak nitelenen iktisadın, genellikle kadın iktisatçı akademisyenler tarafından da, iktisadın merkezine oturtulduğu, diğer heterodoks yaklaşımların marj dışına itildiği gösterilmektedir. Edinilen tüm bilgi eril iktisattan ibaretken, eril bir iktisat anlayışı ile şekillendirilmişken, bir alternatif üzerine düşünmenin ne denli zor olduğuna dikkat çekilmektedir. Bunu başarabilmenin önkoşulunun ‘toplumsal cinsiyet farkındalığı’ ile iktisada yaklaşmak olduğu ortaya konulmaktadır. İkinci bölümde ise feminist bilgi felsefesinde temellerini bulan -araştırmayı yapanların (yazarların) yanlılığının, ancak araştırma sürecinin aktarılması yoluyla algılanabileceği şeklindeki- araştırma anlayışından hareketle araştırmanın sonuçlarının yanı sıra araştırma süreci de aktarılmaktadır.

Fahriye Öztürk ve Nurcan Özkaplan’ın ortaklaşa hazırlayıp sundukları “*Üniversitede Cinsiyet Eşitliği: Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği*” başlıklı bu konferans metninde, ‘toplumsal cinsiyet, akademik kariyer ve bir organizasyon olarak üniversite arasındaki karmaşık ilişki’, kadın ve erkek akademisyenlerin işyerlerindeki cinsiyet ayrımcılığını algılayışları bağlamında irdelenmektedir. Erkek egemen bir yapı olarak ele alınan üniversitede, ‘bilimsel’ araştırmadan başlayarak, akademik disiplinlere ve akademik kariyer süreç ve pozisyonlarına kadar uzanan bir yelpazede, kadınların nasıl ikincilleştirildikleri araştırılmaktadır. Bu amaçla, onbeş kadın

ve erkek akademisyenle, anket ve derinlemesine mülakat yapılarak temel olarak akademik kariyerle ilgili sorunlar ve bir meslek olarak akademisyenliğin nasıl algılandığı araştırılmaktadır. Sonuç olarak, eril değerlerin günlük pratiklerde, hem erkekler hem de kadınlar tarafından “normal”leştirildiğini ve kadınların cinsiyetçi ayrımcılığa karşı “ayakta kalma” stratejileri geliştirdikleri saptamasına varılmaktadır.

Gamze Yücesan-Özdemir, Nurcan Özkaplan ve Ufuk Serdaroğlu'nun ortak ürünü olan “*Bir Evliliğin Hikayesi: Ev Teknolojisi ve Kadın*” başlıklı bu makalede ev-içi teknoloji kullanımının kadınlar açısından emek tasarrufu sağlayıp sağlamadığı araştırılmaktadır. Bu amaçla anket, derinlemesine mülakat, söyleşi, hikaye anlatımı yöntemleriyle farklı arka planlara sahip (yaş, iktisadi-sosyal, sınıfsal ve kültürel) yirmiiki kadından edinilen bilgiler ve sonuçları ortaya konulmaktadır. Araştırma sonuçları, ev-içi teknolojilerin kullanımının, ev-içinde ev işlerine harcanan zamanı azaltmadığını ve toplumsal cinsiyet temelli iş bölümünü değiştirmede göstermektedir. Bu bulgulardan hareketle, makalede ev-içi teknoloji kullanımının (veya kullanımındaki artışın) kadınları özgürleştirmede ve hatta tam tersine daha fazla eve bağımlı kıldığı ve toplumsal cinsiyete dayalı görev dağılımını pekiştirdiği sonucuna varılmaktadır.

Nurcan Özkaplan ve Ufuk Serdaroğlu'nun “*Yönetici Kadınlar:Türkiye Savunma Sanayi Örneğinde bir Analiz*” başlıklı makalelerinde, modern ve büyük ölçekli bir iş yerinde yirmiiki kadınla yapılan anket ve derinlemesine mülakatlardan edinilen bilgilerden hareketle, firmanın organizasyon yapısı ve kültürü ile cinsiyete dayalı katmanlaşma arasındaki ilişkiler ortaya konulmakta ve bulgular ilgili literatürdeki kuram ve argümanlarla temellendirilmektedir. Araştırmanın bulgularından hareketle, işgücü piyasasındaki yatay(mesleki) katmanlaşmanın yanı sıra, dikey katmanlaşmada, toplumsal cinsiyetçi kimlik ve rollerin, kadınlık/erkeklik hallerinin, cinsiyet rolleri ve cinsiyete dayalı iş bölümünün rolü ortaya konulmaktadır.

Nurcan Özkaplan'ın “*Kadınlar, kriz ve eğilimler*” başlıklı makalesinde 2008 Ekim ayından itibaren şiddetli hissedilmeye başlanan global krizin Türkiye'deki kadın istihdamı üzerine olan etkileri irdelenmektedir. Şubat 2009'da kaleme alınan bu makalede göç, kadınların işgüne katılma oranları, enformal-

leşme ve kadın işsizliği bağlamında yapısal analizle eğilimler tartışılmaktadır.

Melda Öztürk, Nuray Ergüneş ve Nurcan Özkaplan'ın ortaklaşa hazırlayıp sundukları “2001 Krizinin Ardından Yaşanan Dönüşüm: İş Yaşamı, Sağlık ve Eğitim Alanında Yeniden Yapılanmalar ve Kadınlar Üzerindeki Etkileri” başlıklı kongre metninde, Türkiye ekonomisinin yaşadığı en şiddetli kriz olarak adlandırılan 2001 krizinin cinsiyetçi/sınıfsal ve yapısal analizi, öncelikle sermaye birikim sürecinin 1980’lerde yaşadığı dönüşüm bağlamında ele alınmaktadır. 2001 krizinin işgücü piyasası, sağlık ve eğitim alanındaki etkileri, hem süreçler hem de kurumsal düzenlemeler bağlamında ve kadınların konumlarını nasıl neo-liberal ve erkek egemen ihtiyaçlar çerçevesinde yeniden düzenlediği dikkate alınarak analiz edilmektedir.

“Türkiye İşgücü Piyasasının Dönüşümü (1980-2007)” adlı makalede Nurcan Özkaplan, 1980 öncesi dönemi kısaca ele aldıktan sonra, asıl olarak 1980 sonrasında sermaye birikim sürecinin yaşadığı dönüşümün işgücü piyasalarındaki yansımalarının cinsiyetçi ve sınıfsal bir analizini hedeflediğini ifade etmektedir. Süreç analizinin yapısal analizle birlikte ele alındığı makalede, dönüşümün ipuçları, demografik dönüşüm ve göç, tarım sektörünün ağırlığı, düşük istihdam performansı ve düşük kadın istihdamı, enformelleşme/katmanlı işgücü piyasası başlıkları altında 2007 yılına uzanan süreçte analiz edilmektedir.

Kitaptaki çalışmaların ortak yönü, toplumsal cinsiyetin analitik bir kategori olarak iktisada dahil edilmiş serüvenine ilişkin tartışma ve araştırmaları örneklemeleridir. Bu örnekler, Türkiye’de ‘kadın’, ‘akademisyen’, ‘iktisatçı’ kimliklerini birbirlerinden ayırıştıran, kompartmanlaştıran sınırlarını aşmaya çalışan; bunun ise ‘toplumsal cinsiyet farkındalığı’ ile iktisada yaklaşarak mümkün olabileceğini gören iki feminist kadının iktisadın eril toplumsal cinsiyetini deşifre sürecindeki serüven(ler)inin ürünleridir. Bu ürünler kitapta, zaman zaman tek başlarına, zaman zaman serüvene ortak olmayı isteyen ya da kabul eden farklı kadınlarla, çoğu kez de ikisinin birlikte yaptıkları çalışmalar olarak yer almaktadır.

Ufuk Serdaroğlu

Haziran 2010

A - KURAMSAL VE FELSEFİ TARTIŞMALAR (FEMİNİST İKTİSAT YA DA İKTİSAT'IN TOPLUMSAL CİNSİYETİNİN DEŞİFRESİ)

Kuramsal Tartışmalar

*"Kişisel Olan Sadece Politik Değil, Aynı Zamanda
İktisadidir! (Feminist İktisat)"*

Ufuk Serdaroğlu

"İktisat ve Toplumsal Cinsiyet- İktisatta Kadın Kimliği"

Nurcan Özkaplan ve Ufuk Serdaroğlu

"Toplumsal Cinsiyet, Bilim, Akademia"

Ufuk Serdaroğlu

"Duygusal Emek ve Kadın İşi/Erkek İşi"

Nurcan Özkaplan

*"Kalkınma ve Kadın (Veya Toplumsal Cinsiyet)
İlişkilendirilişinin Değişimindeki Kavşaklar"*

Gülin Yavuz ve Ufuk Serdaroğlu

Feminist İktisat Felsefesi

(Feminist İktisat'ın Felsefi Arkaplanı)

*"İktisatta Kadın Bakış Açısını İçerecek Bir Yaklaşım
Postmodernist Olabilir mi?"*

Ufuk Serdaroğlu

"Feminist İktisat 'Bilim'i Sorguluyor",

Ufuk Serdaroğlu

*"(Modernist) Bilimin Toplumsal Eşitsizliklerin İnşasındaki
Rolü: 'Bilim'e Feminist ve Postkolonyel Eleştiriler'"*

Ufuk Serdaroğlu

KİŞİSEL OLAN SADECE POLİTİK DEĞİL, AYNI ZAMANDA İKTİSADİDİR! (FEMİNİST İKTİSAT)

Ufuk Serdaroğlu

Feminist iktisat: Bu bir iktisat ekolü müdür? Bu bir tanımlama mıdır? Neoklasik, Keynezyen, Marksist, yapısalcı, kurumsalcı v.b. farklı iktisat yaklaşım ve kuramlarının birisinin uzanımı mı, yoksa rakibi midir? Yeni bir paradigma mı getirmekte, mevcut paradigmalardan mı yola çıkmaktadır? İktisat kuramı ile mi, politikası ile mi, tarihi ile mi, yoksa yöntemi ile mi ilgilenmektedir?

Pek çok insan için alışılmamış bir kavram olan feminist iktisat bunlardan birisi değildir, ya da tümüdür. Ne olmadığı, hangi sıfatlar ya da tanımlamalar ile bağdaşmayacağını söyleyerek başlayabiliriz feminist iktisat yaklaşımını tanıtmaya: Tek sesli, sınırlandırıcı, kural koyucu, ırkçı, cinsiyetçi ve emperyalist değildir.

Feminist iktisat, iktisat disiplininin tüm yaklaşım, model, yöntem, kavram ve tanımlarının ve hatta kapsam ve konusunun eleştirel bir bakışla, öncelikle de kadınların iktisadi durumlarını -kadın ve erkek arasındaki iktisadi eşitliği sağlayacak şekilde- geliştirme amacıyla, kadınların iktisadi konumlarının, davranışlarının, bunların sonuçlarını hesaba katarak, yeniden gözden geçirilip, irdelenmesidir. Bir başka deyişle, iktisat disiplininin tüm ayrımcı unsurlarıyla, özellikle de cinsiyetçi yapısı temelinde sorgulanmasıdır. Bu yeniden gözden geçirme ve sorgulama, bir yan ürün olarak (ya da dışsal faydası ile) yeni iktisadi yöntem, kuram, politikalarının oluşturulmasının ve iktisat eğitiminin geliştirilmesinin de önünü açacaktır.

Böylesine büyük iddialarına rağmen tekil bir tanımlamaya sığdırılamayan feminist iktisat hangi süreç(ler)in ürünüdür? Hangi (toplumsal) eleştiri paradigmalarına dayanmaktadır? Ne tür kuram ve politikalar geliştirmektedir?

İktisat-toplumsal cinsiyet (gender) ve bilimin kesişim noktalarının keşfi çabalarının ürünü olan feminist iktisad, yukarıdaki sorulara verilen yanıtları temelindeki literatürüyle anlamaya, algılamaya çalıştığımızda, sözkonusu keşif sürecinin içerdği aşamalar yol gösterici olacaktır.

Feminist iktisat çok sesli olduğu için, gerek bu aşamaların değerlendirilmesinde, gerekse etkileri-sonuçları bağlamında farklı görüşler ortaya konulmaktadır.. Şöyle ki, feminist iktisat üzerinde çalışan iktisatçılar farklı iktisat okullarından geliyorlar. Anaakım (neoklasik, Keynezyen), kurumsalçı ya da Marksist kökenlere sahipler. Feminizm anlayışları açısından da farklı geçmişler (kökler) söz konusu: Liberal, radikal, Marksist, eşitlikçi, ayrımcı, postmodernist v.b. Feminist iktisatçıların ajandalarına bakıldığında da içerdikleri, odaklandıkları konular açısından farklılıklar görülüyor. Sadece toplumsal cinsiyet temelindeki analizlerin yanısıra, ırk-toplumsal cinsiyet, ırk-toplumsal cinsiyet-sınıf temelindeki analizler de yer alıyor. Ama bu görüşlerin en temel uzlaşım noktalarından birisi “farklı ama eşit” şiarı ile farklılıklara saygı olduğu için, farklı feminist iktisatlar şeklinde değil, bütünün asimile edilmeyen parçaları olarak sunuluyorlar. Bu bağlamda, Strober (1994), Ferber ve Nelson (1993), Kuiper ve Sap (1995), Pujol (1992), Strassmann (1995)’in sözkonusu sürece ilişkin tahlilleri, farklı ama çelişmeyen yaklaşımların örneklerini sergiliyorlar.

Pujol (1992), 1840-70 arasındaki yazılarında kadının istihdam ve mülkiyette eşitliğini kuramsallaştıran J.S.Mill, H.Taylor, B.Bodichon’u ve 1890-1920’lerde “eşit işe eşit ücret” talep eden M.Fawcett, A.Biggs, B.Webb’i ilk feminist iktisatçılar olarak kabul etmekte, 1900’lerin başında kadınların ev içindeki konumlarını irdeleyen J.P. Gilman’ı (1898) ise bu süreçteki önemli dönemeçlerden birisi olarak nitelemektedir.

Strober (1994) ise 1960’larda 2. feminist dalganın da etkisiyle, işgücüne katılım, eviçi üretim, ücret farklılıkları, çalışma yaşamındaki cinsiyetçi ayrımlar, gücün kadınlar tarafından paylaşımı, çocuk bakımı iktisadı gibi konularda çalışan feminist

iktisatçıların ortaya çıktığını; 1980'lerden itibaren de feminist iktisatçıların, kadının konumunu sorgulamanın yanısıra bir disiplin olarak iktisadın yapısını - değer yargılarından bağımsız bir iktisattan söz edilemeyeceği argümanı; bilginin kaynakları, değer ve duygunun iktisattaki rolüne ilişkin sorgulamaları; milli gelir hesaplarının kadınların piyasa dışı faaliyetlerini gözardı etmesine yönelik eleştirileri ile- irdelemeye başladıklarını; ancak 1980'lerin ikinci yarısı ve 1990'lardaki 'iktisadın (temel) yapılandırılışındaki cinsiyetçiliği' irdeleyen kıtlık ve seçim, bencil ve özerk iktisadi birey, rasyonalite tartışmalarının feminist iktisadın ürünleri olarak nitelenebileceklerini söylemektedir.

Kuiper ve Sap (1995), iktisat literatüründe kadının iktisadi statüsüne ilişkin pek çok çalışma olmasına karşın, bu çalışmalarda iktisat kuramının oluşturulmasında toplumsal cinsiyetin rolünün fazla önemsenmediğini; bu bağlamda, 1960'larda neoklasik ve Marksist görüşlerin kadınların toplumsal cinsiyet rollerini yeniden değerlendirmelerini içeren çalışmaların çağdaş feminist iktisadın temellerini oluşturduğunu kabul ettiklerini ifade ediyorlar.

Ferber ve Nelson (1993), Strassmann (1995), "feminist iktisat" yaklaşımının doğal bilimlerdeki ve diğer sosyal bilimlerdeki (sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi) toplumsal cinsiyet tartışmalarına paralel bir biçimde ortaya çıkan oldukça yeni bir gelişme olduğu; feminist düşüncenin bilimsel disiplinlerin yapılanması ile cinsiyetlerin toplumsal yapılanması arasındaki ilişkiyi keşfinin iktisattaki uzanımlarının "feminist iktisat" olarak ortaya çıktığı görüşünde birleşiyorlar; ve batı biliminin gelişimindeki maskülen (eril) normların etkisinin uzanımlarını iktisat özelinde irdeleyen ve eleştiren çalışmaları feminist iktisat yazınının bir parçası olarak kabul ediyorlar. Bu argümanlarını "analiz yöntemlerini değiştirmeden yapılan çalışmalarda (örneğin yeni ev ekonomisi başlığı altındaki araştırmalarda) kadının ve kadın bakış açısının varlığından söz etmenin mümkün olmayacağı" şeklinde ortaya koyuyorlar.

Tarihsel gelişim sürecine ilişkin farklı (ama çelişmeyen) analizlerine rağmen feminist iktisatçıların üzerinde uzlaştıkları nokta, gelişim sürecinde rol oynasa da, hangi çalışmaların "feminist iktisat" kapsamında nitelenemeyeceği ya da ne olmadığı noktasından hareketle feminist iktisadın hedeflerinin neler olduğu konusudur:

Feminist iktisat, ekonomide kadını değil kadın bakış açısını da içerecek biçimde iktisadı incelemektir.

İktisat literatüründe kadınların konu edildiği araştırmaların sayısı oldukça fazladır. Ama, iş dünyasında kadın, verimlilik-kadın, kadın işgücünün sektörel dağılımı gibi çalışmalar feminist iktisat kapsamında düşünülmemektedir. Zira bu tür çalışmalar yerleşik iktisadi kavramsal şemanın uygulanmasından öteye gidememektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, feminist iktisadın hareket noktasını, yerleşik iktisadın köklü bir eleştirisinin yapılması oluşturmaktadır. Bu eleştiriler de genelde batı biliminin, özelde de yerleşik iktisadın cinsiyetçi (sexist), eril (masculine), sınıfsal (classist), ırkçı (racist) ve emperyalist niteliklerinde odaklanmaktadır. Diğer tüm sosyal etkinlikler ve bilimler gibi iktisadın da toplumsal olarak kurulduğu vurgulanmakta, kültürün aracı olmadığı herhangi bir bilginin olamayacağı savunulmaktadır. (Demir, 1996, 60-61) Şöyle ki, iktisadi bilgi, onu üretenlerin yaşam ve deneyimlerinden bağımsız değildir. Bu bağlamda da durum-odaklı ve kısmidir. Bu temelde de bilgi ve güç arasındaki ilişki gözardı edilmemelidir. (Strassmann, 1995, 1) Anaakım akademik ve profesyonel iktisat disiplininin -özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'daki pratiği- ayrımcı bir biçimde beyaz, burjuva, batılı erkeğin yanlı kavramlarını değerli kılışı, bu güç-bilgi ilişkisinden soyutlanamaz. Bu nedenle feminist iktisat, iktisat literatüründe yer alan tüm kuramların kavram ve ilkelerinin toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamları göz önüne alınarak, hiçbirini diğerine üstün tutulmadan, bir eleştiri sürecinden geçirilmesini öngörmekte; iktisat kuram(lar)ının yeniden, daha zengin ve geniş bir perspektifle ele alınmasını ve hatta kurulmasını önermektedir. Bunun sonucu olarak feminist iktisat, iktisadın odağında da temel kaymalara yol açabilecek; göreceli olarak önemsiz addedilen pek çok konu daha merkezi önem taşıyabilecektir.

Öyleyse feminist iktisadın hedefi, ne sadece daha fazla kadın iktisatçının yer bulması, ne kadınlarla ilgili konular üzerine yoğunlaşmak (ki bunlar feminist iktisadın gelişim sürecine katkı sağlayacaktır), ne kadınların bir sınıfsal tahlil temelinde ayrı bir iktisadi analize tabi tutulması, ne de ayrımcı (erkekleri dışılayan) bir kadın iktisadının oluşturulmasıdır; feminist iktisadın hedefi, iktisadın eril bir başka deyişle toplumsal cinsi-

yetçi, ırkçı v.b. taraflılıklarından kurtarılıp, daha zengin, çoklu bir insan anlayışı ve kimlikleri temelinde kavramsallaştırılması, iktisat alanının hem kadın hem de erkek deneyimlerini (farklı toplumsal, kültürel, etnik, ırksal, sınıfsal konumlarını da gözeterek) ve farklı konuları içerebilecek biçimde genişletilmesidir. Böylece bilim anlayışındaki ve dolayısıyla iktisat kuram(lar)ındaki, marjlar, redler, hiyerarşik sınırlamalar, öncelikler temelindeki taraflılık ve önyargılar bir yana bırakılarak, bilim, bilgi ve iktisat sınırlarından kurtarılabilir. (Nelson, 1996, XI)

Bu uzlaşma ilk kez, “feminist iktisat” sözcüklerinin ya da tanımlamasının yüksek sesle telaffuz edilmesi ile sonuçlanan, Amerikan İktisatçılar Birliği’nin (American Economic Association) 1990’daki yıllık toplantısında, “Kadının Statüsü Komitesi” oluşturularak düzenlediği oturumda deklare ediliyor. Ve bu toplantının sonunda Uluslararası Feminist İktisatçılar Birliği (The International Association for Feminist Economics -IAFFE) kuruluyor ve tüm dünyada feminist iktisadi yaklaşımların diyaloga geçebileceği, tartışabileceği bir platform ihtiyacına cevap verecek bir süreli yayın için karar alınıyor. Ve bu karar doğrultusunda, 1 Mayıs 1995’te “Feminist Economics”in ilk sayısı yayımlanıyor. Strassmann bu derginin ilk sayısında yayımlanan “Creating a Forum for Feminist Inquiry” adlı makalesinde “..... böylece, geleneksel dergilerdeki formatlara aykırı (bu dergilerdeki yayın kurullarınca reddedilebilecek formatlardaki) makalelerin de basılabileceği bir süreli yayın organı oluşturulmuş olduğunu” (1995, 1) ifade ederken bu gereksinimin nedenini de aşağıdaki biçimde açıklıyor: “Zira, belirli bir kuramsallaştırma modeline uymadığınız takdirde, belirli fikirleri ifade platformları bulmanız da mümkün değildir.”

1990 yılındaki Amerikan İktisatçılar Birliği’nin, iktisatta feminist perspektiflerin tartışılmasına olanak veren, söz konusu oturumunun Avrupa’daki uzanımı ise Hollanda’da Amsterdam Üniversitesi’nin 2-5 Haziran 1993 tarihlerinde düzenlediği “Sınırları Aşmak: İktisat Kuramında Feminist Yaklaşımlar” (Out of Margin: Feminist Perspectives on Economic Theory) başlıklı kongrede ortaya çıkıyor. Bu kongreye 20 ülkeden farklı iktisat anlayışlarına sahip (neoklasik, Marksist, post-Keynezyen, Avusturya okuluna mensup, toplumsal-yapısalcı, post-modernist, kurumsalcı) 300 feminist iktisatçı katılıyor ve 100’ün üzerinde bildiri sunuluyor. (Kuiper ve Sap, 1995, 1-2)

Daha önce vurgulandığı gibi, feminist iktisadın eleştirisi paradigmalarının keşfi sürecine ilişkin farklı başlangıç noktalarından söz etmeleri; gerek iktisat, gerekse feminizm anlayışları temelinde farklı geçmişlere sahip olmaları, feminist iktisat üzerinde çalışan feminist iktisatçıların hedef(ler)de uzlaşmalarına bir engel teşkil etmemektedir. Ve yerleşik iktisada getirdikleri eleştirisi ve alternatif önerileri de başlıca dört noktada odaklanmaktadır. Bunlar iktisadın konusu (kapsamı), iktisatta yöntem, iktisatta modelleştirme ve iktisat eğitimidir. Bu noktalardaki eleştirileri, hedeflerini yönlendirmekte ve feminist iktisat yazını oluşturmaktadır. Sözü edilen hedeflerine ulaşım yolları arayışları bağlamında da feminist iktisat çok sesliliğin örneklerini sergilemektedir: Ve bu temelde farklı feminizm anlayışlarından hareketle, feminist iktisatçılar birbirlerini dışlamayan beş grupta kategorileştirilmektedirler: (Ferber ve Nelson, 1993, 7)

- Olumlu ayrımcılık hareketi (affirmative action)
- Feminist deneycilik (feminist empiricism)
- Feminist farklılık (feminist difference)
- Feminist postmodernizm
- Feminist yapılaşmacılık (feminist constructionism)

İktisat disiplindeki eril yanlılığın temelinde kadınların yerterince temsil edilmemesi olduğunu düşünen feminist iktisatçılar çözüm olarak olumlu ayrımcılığı önermekte ve bu bağlamda disiplinindeki kadın iktisatçı sayısının artmasının teşvik edilmesi ve kadın iktisatçıların raporlarının, makalelerinin yayımlanmasında, ulusal ve yerel toplantılarda önceliklendirilmesini savunmaktadırlar. Disiplinde çalışan kadın sayısı arttıkça kadınlarla ilgili kurum ve forumların oluşturulmaya başladığını ve giderek bu çalışma, araştırma ve oluşumların feminist iktisat şemsiyesi altında toplandığına dikkat çekmektedirler. Tabii ki, iktisattaki toplumsal cinsiyete ilişkin peşin hükümlerin ve yargıların farkına varmak için kadın olmak zorunluluğu yoktur. Sadece bunu farketmek kadınlar için daha kolaydır. (Bergman, 1996, 4) Bu yaklaşım, kadın iktisatçıların ve onların çalışmalarının artması durumunda, bu kadın iktisatçıların kişisel yaşam deneyimleri temelinde iktisattaki cinsiyetçi argüman ve varsayımları daha kolay ayrıştırabileceklerini iddia etmektedir. Örneğin, çocuk yetiştirmede daha fazla rol yüklenen bir kadın iktisatçı, sadece kendi çıkarını düşünerek fayda maksimizasyonu yapan birey